

Respons

Dagestan: Kjønnsllestelse av jenter

- Hvor vanlig er kjønnsllestelse av jenter i Dagestan?
- Hvor i Dagestan praktiseres kjønnsllestelse?
- Hvilke grupper i det dagestanske samfunnet praktiserer kjønnsllestelse?
- Hvordan begrunnes kjønnsllestelse?
- Praktiseres kjønnsllestelse også i andre områder av Nord-Kaukasus?

Bakgrunn

I august 2016 publiserte den Moskva-baserte NGO-en Stitching Russia Justice Initiative (SRJI) en rapport som avdekker at kjønnsllestelse finner sted i den muslimske delrepublikken Dagestan i Nord-Kaukasus. Rapporten er basert på samtaler med et utvalg kvinner (25 personer) i alderen 19 til 70 år. Utvalget bestod av kvinner som selv hadde blitt omskåret, kvinner som hadde latt døtre eller slektninger bli omskåret, og kvinner som har utført skikken. Kvinnene hadde variert yrkesbakgrunn, og de fleste var fra små fjellandsbyer i distrikter sør i Dagestan (Botlikh, Tsumadin, Tsuntin, Tljaratin), og fra distriktene Kiziljurt, Kizljar og Tarumov i sentrale og nordlige deler av Dagestan. Det ble også foretatt intervjuer med 17 eksperter, herunder representanter for barnevernsmyndighetene og NGO-er, kirurger, gynekologer, rettsmedisinere, advokater, imamer og ombudsmannen for barn. Ekspertintervjuene ble foretatt i Makasjkala (Dagestan), Kiziljurt (Dagestan) og Rostov-na-Don (Rostov) (SRJI 2016, s. 26-27).

Undersøkelsene møtte flere metodiske utfordringer. En sentral utfordring var å få kvinnene til å snakke om et så privat tema. Spørsmålene ble derfor bakt inn i en samtale. Mange var motvillige til å snakke og svarte unnvikende. Spørsmålene måtte stilles flere ganger og samtalene ble ofte langvarige. En annen utfordring var kontrollen menn har over kvinner, og måten de ønsker å kontrollere oppførselen til kvinnelige familiemedlemmer. Det ble brukt mye tid på å vinne tillit hos kvinnene og på å unngå mistenksomhet fra mennene (SRJI 2016, s. 27-30).

Respons **Dagestan: Kjønnsllestelse av jenter**

Denne responsen bygger i all hovedsak på undersøkelsen foretatt av SRJI. Det finnes få andre kilder på dette temaet, men Landinfo har konsultert noen muntlige kilder som også har noe kjennskap til tematikken.

Kort om kjønnslemlestelse

Kjønnslemlestelse omfatter alle inngrep som delvis eller helt fjerner ytre kjønnsdeler, eller annen skade på kvinnelige kjønnsorganer av ikke-medisinske grunner. Praksisen bryter med grunnleggende menneskerettigheter og kan påføre store smerter, alvorlige helseplager og i verste fall død (WHO 2016).

Mer enn 200 millioner jenter og kvinner i verden i dag anslås å ha blitt kjønnslemlestet. Praksisen er svært gammel, er mest utbredt i Afrika, og i noen områder av Midtøsten og Asia (UNICEF 2013), og begrunnes ofte religiøst, moralsk, sosialt og/eller helsemessig. Kjønnslemlestelse utføres vanligvis på barn mellom spedbarnsalder og 15 år og av og til på voksne kvinner (WHO 2016).

WHO (2016) deler kjønnslemlestelse inn i fire ulike kategorier:

- **Type 1:** delvis eller hel fjerning av klitoris og/eller fjerning av hudfolden som omringer klitoris.
- **Type 2:** delvis eller hel fjerning av klitoris og indre kjønnslepper, med eller uten fjerning av ytre kjønnslepper.
- **Type 3:** reduksjon av vaginalåpningen, med eller uten fjerning av klitoris.
- **Type 4:** alle andre skadelige inngrep på kvinnelige kjønnsorganer av ikke-medisinske grunner, slik som gjennomhulling eller kutt i klitoris, eller brennemerkning eller etsing av kjønnsdelene.

Landinfo bruker begrepet kjønnslemlestelse (engelsk: *female genital mutilation*), da dette er i tråd med begrepsbruken i norsk lovverk, Verdens helseorganisasjon (WHO) og det internasjonale menneskerettighetsmiljøet.¹

Hvor vanlig er kjønnslemlestelse i Dagestan og hvem praktiserer det?

Rapporten fra 2016 bekrefter at kjønnslemlestelse av jenter forekommer i Dagestan per i dag. Praksisen beskrives som en gammel skikk, og man kan finne omtale av dette i hundre år gamle etnografiske studier (Avdeev 2016).² Praksisen er begrenset til distrikter sør i Dagestan, og særlig til områdene Tsuntin og Bezjtin, Botlikh-distriktet og Tsumadin og Tljaratin-distriktene som ligger mot grensen til Georgia og Tsjetsjenia. Praksisen var tilnærmet universell i Gumbet og Untsukul-distriktene (også i den sørlige delen av Dagestan)

¹ Begrepet *kvinnelig omskjæring* er også vanlig, ikke minst brukes det av personer som selv praktiserer kjønnslemlestelse og ikke ser udelt negativt på praksisen. Vi bruker det tidvis også her, på tross av at det kan gi inntrykk av et mer nøytralt syn på fenomenet. Denne løsningen er også valgt i UNICEFs omfattende samlerapport om temaet fra 2013 (UNICEF 2013, s. 21).

² Kjønnslemlestelse i Kaukasus later til å ha vært ukjent for fagmiljøer på praksisen i WHO, UNICEF, osv. inntil nylig. Det er ikke nevnt i UNICEFs oversiktsrapport fra 2013, selv om det nevnes for Colombia, Jordan, Oman, Saudi Arabia, Indonesia og Malaysia (s. 23).

Respons Dagestan: Kjønnslemlestelse av jenter

frem til 1990-tallet. Det påpekes også at fjellfolk som har migrert til lavereliggende områder, har tatt med seg skikken til lavlandet (SRJI 2016, s. 30, 31).

Ifølge undersøkelsen er skikken mest utbredt blant avarer³ i fjellandsbyer, og særlig i distriktene Tsumadin og Tljaratin (mot grensen til Georgia og det sør-østlige hjørnet av Tsjetsjenia). Det finnes også områder som er befolket med avarere, men der de har sluttet helt med skikken (SRJI 2016, s. 30, 31).

Sosialantropolog Iwona Kalizewska (e-post, september 2016) har også inntrykk av at praksisen er mest utbredt blant avarer. Hun tar imidlertid forbehold om at hun ikke kjenner like godt til alle folkegrupper, som for eksempel lesbierne⁴ i avsidesliggende landsbyer mot grensen til Aserbajdsjan i sør. Dette er områder som er vanskeligere tilgjengelig på grunn av den føderale sikkerhetstjenestens (FSB) tilstedeværelse der.

En ekspert fra Dagestan (e-post, september 2016) hevder at skikken er mest utbredt blant det såkalte ando-cez folket, som er en gruppe som nå betegnes som avarer. Ifølge eksperten hører ando-cez til i de fjell-lendte delene av Dagestan mot grensen til Georgia og Tsjetsjenia. De som praktiserer skikken er i hovedsak sufier.

Det er ifølge rapporten (s. 31) vanskelig å anslå konkret hvor mange som har blitt omskåret, men på bakgrunn av foreliggende data om fenomenet, har trolig flere titusen kvinner blitt utsatt for kjønnslemlestelse opp gjennom årene.⁵ Koordinator for undersøkelsen og advokat hos SRJI, Julia Antonova (som sitert i Avdeev 2016) opplyste følgende: «Hundreds of girls and women in remote villages of Dagestan undergo the procedure every year, and thousands more have probably undergone it in the past. But a lack of serious studies on the subject make more accurate estimates impossible».

Ifølge SRJI gir undersøkelsen grunnlag for å hevde at skikken fortsatt praktiseres i de nevnte distriktene. Flertallet av respondentene svarte av døtrene deres allerede hadde blitt kjønnslemlestet, eller at de vil bli det. Holdninger som kom til uttrykk var (Landinfos oversettelse): «Alle muslimer burde gjøre dette. Uten dette, er man ikke muslim. Det er nødvendig. Dette er Sunna», og «Jeg har gjort det, og jeg vil gjøre det med mine barn og barnebarn» (SRJI 2016, s. 31).

Under intervjuene kom det frem informasjon om tilfeller der man ikke hadde gjennomført kjønnslemlestelse på døtrene, selv om moren var kuttet. Dette var imidlertid isolerte tilfeller, og gjaldt primært respondenter som befant seg i lavlandet (i motsetning til i fjellandsbyer) eller som på ulike måter har «distansert» seg fra storfamilien (SRJI 2016, s. 32).

Undersøkelsen avdekket også at tematikken ikke debatteres i det dagestanske samfunnet. Ikke alle ekspertene som ble intervjuet kjente til at skikken praktiseres i Dagestan (SRJI 2016).

³ Avarene (muslimer) er den største etniske gruppen i Dagestan og utgjør rundt 28 % av Dagestans befolkning på 2,9 millioner innbyggere (Hansen & Krag 2002). Det bor også små grupper av avarer i Georgia og Aserbajdsjan.

⁴ Lesbierne (muslimer) har opprinnelig vært den største etniske gruppen i Sør-Dagestan, mot grensen til Aserbajdsjan. Lesbiernes tradisjonelle territorium ble etter oppløsningen av Sovjetunionen delt mellom Dagestan (dvs. Russland) og Aserbajdsjan. Lesbierne utgjør 11 % av befolkningen i Dagestan (Hansen & Krag 2002).

⁵ Det påpekes at kvantifisering vanskelig gjøres av at flere ulike folkegrupper blir identifisert som avarer, blant annet i folketelling. Den siste folketellingen vil derfor ikke gi et presist bilde av utbredelsen av fenomenet (SRJI 2016, s. 31).

Type kjønnslemlestelse

Typen kjønnslemlestelse som er mest utbredt synes å være et kutt i klitoris og at blod renner ut. Det er imidlertid også eksempler på at mer omfattende varianter, type 1 og type 2, utføres. Type 2 skal visstnok være vanlig blant andi-folket⁶ (SRJI 2016, s. 36).

Sosialantropolog Iwona Kalizewska har utført feltarbeid blant kvinner i Dagestan ved flere anledninger, og bekrefter i en e-post til Landinfo (august 2016) at hun kjenner til at type 1 og type 2 noen ganger forekommer. Hennes inntrykk er at dette skjer i fjerntliggende landsbyer i fjellene og i områder der fjellfolk har bosatt seg i lavlandet (mellom Khasavjurt og Makachkala), men at det blir sjeldnere og sjeldnere praktisert.

Inngrepet foretas vanligvis hjemme, av kvinner uten helsefaglig bakgrunn. Som oftest utføres det av eldre kvinner, og noen ganger av kvinnelige slektninger. Kvinnen har tradisjonelt en høy status i lokalsamfunnet som en som representerer tradisjoner og familieverdier, og betales vanligvis enten i form av penger eller gaver (SRJI 2016, s. 40-41; Avdeev 2016).

Inngrepet utføres vanligvis før jentene er tre år gamle. Noen av respondentene husket at de var mellom tre til fem år da de ble kuttet. I sjeldne tilfeller har det blitt gjennomført når jentene var eldre (opp til 12 år). Det er vanligvis moren som avgjør om datter skal kuttes, men noen ganger tar også eldre kvinnelige familiemedlemmer (bestemor, tante) avgjørelsen. Mange av kvinnene som har blitt omskåret sier de husker dette som noe traumatisk og smertefullt. Betennelser og blødninger har ofte inntruffet etter inngrepet, men det er ikke kjent at dødsfall har inntruffet. Ettersom slike inngrep holdes hemmelig, påpekes det at det har vært vanskelig å få den fulle og hele oversikten over eventuelle bivirkninger. Det finnes heller ikke statistikk å vise til (SRJI 2016, s. 40-41; Avdeev 2016).

Hvordan begrunnes kjønnslemlestelse?

Respondentene i undersøkelsen bekreftet at kjønnslemlestelsen innebærer anerkjennelse, tilhørighet og solidaritet med lokalsamfunnet, og er en handling som viser at man støtter opp om storfamiliens gode rykte (SRJI 2016, s. 32).

Det store flertallet av kvinnene som ble intervjuet, beskrev praksisen som en obligatorisk skikk innenfor rammen av islam. Respondentene oppfattet kjønnslemlestelse som en slags religiøs innvielse: «Kjønnslemlestelse er nødvendig for at jenta blir muslim» eller «[...] det må til for at jenta skal delta i bønn», eller «[...] det er en markør for å tilhøre et religiøst fellesskap» (SRJI 2016, s. 36-37). Noen offisielt godkjente teologer i Dagestan har rettfærdiggjort skikken ut fra et religiøst perspektiv, og hevder at skikken møter religiøse krav i shafi'i-skolen⁷ (SRJI 2016, s. 37-38). Ifølge sjefsredaktør for nettstedet Daptar.ru som spesialiserer seg på kvinners situasjon i Dagestan, har lokal muslimsk media i Dagestan de seneste åtte årene fremhevet kjønnslemlestelse som noe sunt og fordelaktig for kvinner (Avdeev 2016). Noen imamer som ikke representerer myndighetsgodkjent islam, har imidlertid omtalt skikken som farlig og meningsløs (SRJI 2016, s. 43).

⁶ Andi-folket er en folkegruppe i Dagestan. De utgjør rundt 21 000 personer, og bor blant annet i Botlikh-distriktet, vest i Dagestan. Omtrent halvparten har emigrert til lavlandet, blant annet til Khasavjurt og Kiziljurt. I Sovjettiden ble andi-folket regnet som avarer i folketellingene (Wikipedia u.å.).

⁷ Over 90 % av befolkningen i Dagestan følger shafi'i-skolen innenfor sunni-islam (SRJI 2016).

Flere av ekspertene som ble intervjuet var av den oppfatning at skikken ikke hadde noe med religiøs tradisjon å gjøre, men at det først og fremst var en del av adat (lokale sedvaner) og etniske tradisjoner.

En av forskerne som deltok i undersøkelsen, påpeker at mange av kvinnene ikke åpent uttrykker at de ser på kjønnslemlestelse som et problem. De støtter skikken fordi det er noe som lokalsamfunnet bestemmer (Avdeev 2016).

På bakgrunn av hva kvinnene og ekspertene har sagt, synes formålet med skikken ellers å være knyttet til det å kontrollere kvinners seksualitet, for på den måten å beskytte kvinnene fra synd (SRJI 2016, s. 38). «Synder» kvinnene får dette negative konsekvenser for kvinnenens – og familienes – omdømme.

Utbredelse andre steder i Nord-Kaukasus

Landinfo har forhørt seg med flere kilder som kjenner Nord-Kaukasusregionen godt. Iwona Kalizewska har hørt at skikken praktiseres blant avarer i Georgia, men har ikke selv foretatt undersøkelser av dette. Hun mener dette ikke er usannsynlig siden området der avarene bor i Georgia grenser til Tsumadin i Dagestan.

En av Landinfos kilder fra regionen som selv er fra Ingusjetia og har bodd og jobbet i Ingusjetia og Tsjetsjenia, blant annet innenfor helsesektoren, mener at kjønnslemlestelse ikke forekommer i Ingusjetia og Tsjetsjenia. Dersom det ble praktisert ville det ha vært kjent for kilden, blant annet gjennom kildens erfaring fra helsesektoren og som følge av at forholdene er små (e-post, september 2016).

Hvordan ser myndighetene på praksisen med kjønnslemlestelse?

Som nevnt er dette et tema som ikke har blitt debattert i offentligheten i Dagestan. Skikken har i stor grad blitt praktisert i det skjulte. Etter at SRJI ga ut sin rapport i 2016, har det russiske helsedepartementet i en uttalelse fordømt skikken. Det samme har Dagestans ombudsmann for barn. Påtalemyndigheten vil etterforske saken, og en Duma-representant har allerede foreslått en lovendring som gir ti års fengselsstraff for å utføre slike inngrep (Andeev 2016). Det stilles spørsmål fra NGO-miljøet i Russland om ikke skikken bør adresseres og diskuteres internt i Dagestan, blant annet i de religiøse miljøene. Straffebestemmelse som eneste tiltak kan medføre at skikken hemmeligholdes i enda større grad (Anokhina, Sevrinovskij & Starodubrovskaja 2016).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Respons Dagestan: Kjønnslemlestelse av jenter

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Anokhina, S., Sevrinovskij, V. & Starodubrovskaja, I. (2016, 24. august). Pravda i losj o sjenskom obrezanii v Dagestane [Sannhet og løgn om kjønnslemlestelse av kvinner i Dagestan]. *Daptar.ru*. Tilgjengelig fra <http://www.daptar.ru/article/264/pravda-i-loj-o-jenskom-obrezan> [lastet ned 30. august 2016]
 - Avdeev, M. (2016, 24. August). Girls under the knife: is Russia ready to tackle FGM? *Moscow Times*. Tilgjengelig fra <https://themoscowtimes.com/articles/fgm-55084> [lastet ned 30. august 2016]
 - Hansen, L.F. & Krag, H.L. (2002). *Nordkaukasus. Folk og politikk i en europeisk grenseregion*. København: Museum Tusulanums Forlag.
 - MRG, dvs. Minority Rights Group International (2016). *Russian Federation – Avars*. London: MRG. Tilgjengelig fra <http://minorityrights.org/minorities/avars/> [lastet ned 31. august 2016]
 - SRJI, dvs. Stitching Russian Justice Initiative (2016, 15. august). *Otsjet «Pravovoj initsiativy» po rezyltatam katsjestvennogo issledovannija “Proizvodstvo kaletsjasjtsjikh operatsij na polovykh organakh y devotsjek v Respyblike Dagestan” [Rapport fra SRJI basert på resultat av en kvalitativ studie av kjønnslemlestelse av jenter i Dagestan]*. Tilgjengelig fra http://www.srji.org/upload/iblock/453/otchet_2016_proizvodstvo_kalechashchikh_operatsiy_rji.pdf [lastet ned 31. august 2016]
- Rapporten er kun tilgjengelig på russisk.
- UNICEF (2013, 22. juli). *Female Genital Mutilation/Cutting: A statistical overview and exploration of the dynamics of change*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/publications/index_69875.html [lastet ned 16. september 2016]
 - Wikipedia. *Andi people* (sist endret 31. mai 2015). Tilgjengelig fra https://en.wikipedia.org/wiki/Andi_people [lastet ned 29. august 2016]
 - WHO (2016, februar). *Female genital mutilation*. Genève: WHO. Tilgjengelig fra <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs241/en/> [lastet ned 25. august 2016]

Muntlige kilder

- Kalizewska, Iwona. Sosialantropolog. E-post 27. august 2016.
- Kilde fra Ingusjetia. E-post 5. september 2016.
- Ekspert på Dagestan. E-post 3. september 2016.

© Landinfo 2016

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.